

ОРОЛБУЙИ ХУДУДЛАРИДА ЁШ ҲАЙВОНЛАРНИНГ КОЛИБАКТЕРИОЗ ВА САЛЬМОНЕЛЛЁЗ КАСАЛЛИКЛАРИНИ КЕЧИШИ

Элмуродов Б.А., Исмоилов У.

Ветеринария илмий тадқиқот институти

Аннотация: *Мазкур мақолада ёш ҳайвонлар орасида кўп учрайдиган колибактериоз ва сальмонеллёз касалликларни қўзилар орасида кечиши тўғрисида маълумотлар келтирилган.*

Аннотация: *В этой статье приведены данные о клинический изменений колибактериоза и сальмонеллёза которые часто встречаются среди молодняка с/х животных..*

Annotation: *This article is dealt with the prophylaxis of salmonellosis and colibacillosis diseases often occur among young animals.*

Калим сўзлар: *Колибактериоз, сальмонеллёз, даволаш, олдини олиш, бактериология, микробиология, эпизоотология, вакцина, касаллик қўзгатувчиси.*

Key words: *Colibacteriosis, Solmonellosis, treating, prophylaxis, bacteriology, microbiology, epizootology, vaccine, incidents'.*

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 28 мартдаги №5696 сонли фармони “Ветеринария ва чорвачилик соҳасини давлат бошқарувини тубдан такомилдаштириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ҳамда 2019 йил 28 мартдаги ПҚ–4254 Ветеринария ва чорвачиликни ривожлантириш давлат қўмитаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисидаги қарори ижроси ҳамда 2017 йил 1 июндаги “Ўзбекистон Республикаси Давлат ветеринария қўмитаси фаолиятини ташкил этиш чора тадбирлари тўғрисидаги ПҚ–3026-сонли қарори ҳамда 2017 йил 7 февралдаги № ПҚ–4947-сонли қарори Республикани ривожлантиришда давлат ва жамоатчилиқни янгича ёндошишга ва янгича режалар асосида ишлаш тўғрисидаги қарорлари бу соҳани янада кучайтиришга туртки бўлди. Қишлоқ хўжалигининг асосий тармоғи бўлган чорвачилиқни ривожлантиришда ва самарадорлигини оширишда давлат, фермер ҳамда хусусий хўжаликлардаги мол бош сонини кўпайтириш, уларнинг маҳсулдорлигини ошириш, соғлом бола олиш, уларни тўғри парваришлаш, турли касалликлардан сақлаш каби омилларга боғлиқдир.

Чорвачилик соҳасининг тараққиёти учун қишлоқ хўжалик ҳайвонлари орасида учраб турадиган юқумли касалликларига қарши самарали курашиш бўйича чора- тадбирларининг янгиларини яратиш ва тадбиқ этиш лозимдир. Ветеринария фани олдида турган энг муҳим муаммолардан бири қишлоқ хўжалик ҳайвонлари, айниқса, ёш чорва моллари орасида учрайдиган ва катта иқтисодий зарар етказадиган юқумли касалликларга ташхис қўйиш, олдини олиш ва қарши кураш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш, такомиллаштириш ҳамда амалиётга жорий этишдир. Юқорида кўрсатилган муаммоларни бартараф

этиш учун ветеринария – санитария талабларига риоя қилишдан ташқари юзага келган вазиятни чуқурроқ ва атрофлича илмий талқин қилиш лозим. Айниқса касалликни келиб чиқишида бирнеча қўзғатувчиларнинг иштирок этиши муаммони оғирлаштиради. Шунинг учун ҳам чорва молларининг юқумли бактериал касалликларига қарши самарали усул ҳамда воситаларни тадбиқ этиш ҳозирги куннинг долзарб вазифаларидан биридир.

Ҳозирги кунда орол буйи худудларида қоракўлчилик фермер ва ширкат хўжаликларида тўл даври бошланиш арафасида яъни апрел-май ойларида бўғоз қўйларни озиқлантириш, сақлаш уларни касалликлардан ҳимоя қилиш, тўлни мофакиятли ўтказиш, туғилган қўзиларни касалликлардан асраш, уларни тўғри озиқалантириш ва парваришлаш муҳимдир.

Бизнинг илмий тадқиқот ишларимиз бевосита ушбу масалани ечишга ойдинлик киритади. Ветеринария илмий тадқиқот институтида яратилган Бузоқ ва қўзи болаларининг колибактериоз, сальмонеллёз касалликларига қарши ассоциацияланган ГОА формол вакцинанинг самарадорлигини ўрганиш мақсадида 8 бош она қўйлар 4 бошдан 2 гуруҳга ажратилиб ўрганилди. Биринчи гуруҳдаги қўйларнинг ҳар бирига 3 мл дан тери остига ушбу вакцинанинг қўллаш бўйича йўриқномасига асосан (Бузоқ ва қўзи болаларининг колибактериоз, сальмонеллёз касалликларига қарши ассоциацияланган ГОА формол вакцинанинг №1 серияси, назорат рақами №1, ишлаб чиқарилган санаси 2021 йил сентябрь) юборилди. Иккинчи гуруҳ назорат ҳисобланиб уларга вакцина юборилмади. (Жадвал №1).

1-жадвал.

Тажрибадаги она қўйларни вакцина билан эмлаш тартиби ва олинган қўзилардаги ўзгаришлар натижаси.

Тажриба гуруҳи	Тажриба қўйлар сони	Эмлаш миқдори	Эмлаш жойи	Тажрибадаги қўйлардан туғулган қўзиларнинг ҳолати	
				Касалланмади	Касалланди
I-тажриба	4	3 мл	Тери остига	4	0
II-назорат	4	-	-	1	3

Вакцина эмлангандан 2 ой ўтгандан сўнг барча тажрибадаги бўғоз қўйлардан қўзилар туғилди. Шу даврда тажрибанинг 30, 60, 90 ва 180 кунлари қон намнулари олиниб қон зардобиди вакцинанинг иммун фаоллиги (АР) серологик усулда ушбу касалликларга қарши антителолар титр аниқланди. Тажриба гуруҳидаги қўзилар бир ой кузатиш даврида ҳеч қандай касалликка учрамади. Назорат гуруҳидаги вакцина эмланмаган она қўйлардан туғилган қўзиларнинг 3 боши касалланиб, ич кетиш, оғиздан суюқлик оқиб, тана харорати кўтарилиб ҳаётининг 7 куниди бир бош, 11 куниди бир бош 17 куниди бир бош қўзи ўлди. Мазкур қўзиларни патологоанатомик ёриб кўрилганда, уларнинг жигарида, буйрагида, ошқозон-ичакларида геморрагик яллиғланишлар ва нуқтали қон қуйилишлар, кўкрак ва қорин бўшлиқларида сарғиш суюқлик

тўпланганлиги аниқланди. Ички аъзоларидан намуналар олиниб бактериологик текширилганда колибактериоз ва сальмонеллёз касалликлари кўзгатувчилари мавжудлиги аниқланди.

Хулоса қилиб шуни таъкидлаш лозимки, мазкур ўтказилган тадқиқотлар натижасида қўйларнинг колибактериоз ва сальмонеллёз касалликларига қарши ишлаб чиқилган вакцинанинг бир маротаба 3 мл дан қўллаганда 180 кунликда антителолар титри колибактериозда ўртача 1:800 ни, сальмонеллёзда ҳам ўртача антителолар титри 1:800 ни ташкил этди. Шундай қилиб колибактериоз ва сальмонеллёзга қарши ГОА формол вакцинанинг 3 мл тери остига эмлаш самарадорлиги юқори эканлиги аниқланди. Тадқиқотлар натижасида шу маълум бўлдики, бўғоз ҳайвонларни туғушидан 1,5-2 ой қолганда қўлланмага мувофиқ Бузоқ ва қўзи болаларининг колибактериоз, сальмонеллёз касалликларига қарши асосацияланган ГОА формол вакцина билан эмлаш улардан туғилган қўзиларни мазкур касалликлардан сақлаб қолиш имконини яратади.

Фойдаланлган адабиётлар:

1. Авроменко И.Ф. Этиология желудочно-кишечных заболеваний новорожденных ягнят. // Ветеринария. – 1987 – № 2 – С. 12–13.
2. Ахмедов А.М. Вопросы колибактериоза животных Труды института СамСХИ. – 1988. – Т.-19. С.97-99.
3. Ахмедов А.М. “Сальмонеллёзы” М. Колос 1970.
4. Мойса В. Борьба с сальмонеллой с помощью самой сальмонеллы. Ветеринарная газета, 2000, – № 12, – С. 13.
5. Сытдыков А.К., Бурлуцкий И.Д. Колибактериоз ягнят. Сельское хозяйство Узбекистана. – 1967. – №8. – С. 58.